

ЯЦКІВ Ярослав Степанович (25. 10. 1940, с. Данильче Рогатинського р-ну Станіславської обл., нині Івано-Франківського р-ну Івано-Франківської обл.) — астроном, геодезист, фахівець у галузі астрометрії та космічної геодинаміки, державний і громадський діяч. Доктор фізико-математичних наук (1976), академік НАНУ (1985), від 1998 — член Президії НАНУ, дійсний член НТШ (1998). Заслужений діяч науки і техніки України (1998). Державні премії СРСР (1986), УРСР (1983) та України (2003) в галузі науки і техніки, премії імені Є. Федорова НАНУ (2000), НАНУ та РАН (2012), Євросоюзу імені Р. Декарта (2003), Фундації «Доктора Дем'янів — свобода й мир для України» (1993) й імені О. Гірника (2005). Повний кавалер ордена «За заслуги» (1997, 2000, 2012), орден Ярослава Мудрого 5-го ступеня (2016). Закінчив Львівський політехнічний інститут (1960). Працював 1960—62 у Полтавській гравіметричній обсерваторії АН УРСР; від 1965 — у Головній астрономічній обсерваторії НАНУ (Київ): 1967—68 — вчений секретар, 1968—75 — заступник директора та в. о. директора, від 1975 — директор; водночас 2004—08 — директор-організатор Інституту енциклопедичних досліджень НАНУ. Голова Комісії космічних досліджень (1986—92), Українського міжнародного комітету з питань науки і культури (1991—2023), Науково-видавничої ради (від 2002), заступник голови Ради з космічних досліджень (від 1999) НАНУ. Голова Державної комісії єдиного часу та еталонних частот (1996—2019). У 2000—01 — 1-й заступник міністра освіти і науки України.

Віце-президент Міжнародної астрономічної спілки (1983—88), президент Комісії 19 Міжнародної астрономічної спілки «Обертання Землі» (1983—85), співголова секції Міжнародної геодезичної асоціації, голова

дирекції Міжнародної служби обертання Землі (1992—95). Президент [Української астрономічної асоціації](#) (від 1991). Член Польської АН (від 1997) та Міжнародної академії астронавтики (від 2000). Почесний професор та доктор багатьох українських університетів.

Засновник (від 1985) і багаторічний головний редактор (нині почесний головний редактор) журналу [«Кинематика и физика небесных тел»](#) (від 2021 — «Кінематика і фізика небесних тіл»); головний редактор збірника «Космическая наука и техника» (1987—92); засновник і головний редактор науково-популярного журналу «Світогляд» (від 2006); заступник (1995—2020) і головний редактор (від 2020) журналу [«Космічна наука і технологія»](#); заступник головного редактора журналів «Інноваційні технології» (2002—04) та [«Наука та інновації»](#) (2005—20). Автор [низки статей](#) в ЕСУ, член її Головної редакційної колегії.

Президент [Міжнародної асоціації українців](#) (2005—08). Доклав значних зусиль для об'єднання демократичних сил незалежної України та запровадження демократичних принципів управління наукою.

Є представником всесвітньовизнаної наукової школи [О. Орлова—Є. Федорова](#). Основні праці присвячені вивченню особливостей обертання Землі, космічній геодинаміці та фундаментальній астрометрії. Серед них можна виділити такі тематичні цикли: добові зміни широт — аналіз і фізична інтерпретація спостережених даних; створення нових методів аналізу широтних спостережень і вивчення особливостей руху полюсів; побудова і практична реалізація координатних систем. Детально вивчив новий тип вільної добової нутації Землі, був ініціатором і основним виконавцем визначення координат полюсів Землі. Цей ряд координат, відомий у світі як київський, набув застосування у геодезії і геодинаміці. Запропонував новий підхід до побудови глобальної земної та небесної систем відліку. Під його керівництвом були складені каталоги положень фундаментальних слабих зір та радіоджерел.

Брав участь у підготовці та виконанні космічних програм ВЕГА, СОПРОГ, ФОБОС, МАРС, а також в організації та координуванні наукових космічних досліджень України. З його ініціативи збудовано Високігірну спостережну базу Головної астрономічної обсерваторії НАНУ на піку Терскол (Кавказ), що оснащена двометровим телескопом, входить до складу Міжнародного центру астрономічних і медико-екологічних досліджень. Завдяки йому створена мережа станцій астрономо-геодинамічних спостережень, що є частиною світової мережі. У Головній астрономічній обсерваторії НАНУ під його керівництвом від 1990-х рр. діють міжнародні центри з опрацювання цих спостережень,

отриманих новими технічними засобами. На його честь названо астероїд головного поясу («2728-Яцків»), відкритий 1979.

Основні праці

Движение полюсов Земли с 1890 по 1969 гг. К., 1972 (співавт.); Сводный каталог фундаментальных слабых звезд со склонениями от +90 до -20 град (ПФКСЗ-2). К., 1980 (співавт.); Україна в сузір'ї космічних держав світу. К., 2001 (співавт.); Загальна теорія відносності: випробування часом. К., 2005 (співавт.); Місячна одісея. К., 2007 (співавт.); Загальна теорія відносності: горизонти випробувань. К., 2013 (співавт.); Наука і культура України: долаючи кордони. К., 2014 (співавт.); Общая теория относительности: признание временем. К., 2015 (співавт.); Моє земне тяжіння: В 2 т. К., 2015; Головна астрономічна обсерваторія Національної академії наук України: від ідеї створення до

міжнародного визнання. К., 2018; 2024 (співавт.); Хроніки постювілейного періоду. 2011—2015 роки. К., 2019; Хроніки постювілейного періоду. 2016—2019 роки. К., 2020.

Рекомендована література

1. Ярослав Степанович Яцків: Біобібліогр. покажч. К., 2004, 2010;
2. Яцків Ярослав. Проблеми розвитку наукової та науково-технологічної сфери України: вибрані статті, матеріали та інтерв'ю. К., 2006;
3. Академіку Ярославу Яцкову – 75! // Енциклопедичний вісник України. 2015. Вип. 6-7;
4. 80-річчя академіка НАН України Я. С. Яцківа // Вісник НАНУ. 2020. № 10;
5. Ярослав Яцків. Нетипова біобібліографія. К., 2020.

І. І. Гук, М. Г. Железняк

Бібліографічний опис:

Яцків Ярослав Степанович / І. І. Гук, М. Г. Железняк // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2025. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-891351>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).